

ČESKÉ PRÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ

ŘÍDÍ PROF. DR. EM. SVOBODA S KRUHEM REDAKČNÍM.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE II., ŽITNÁ UL. Č. 4b. — PŘEDPLATNÉ 40 K I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU. — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 4 K

ROČNÍK XXII.

V PRAZE, DNE 25. ÚNORA 1940.

ČÍSLO 2.

Dr. ALOIS ŽOFKA:

K výkladu pojmu smluv svatebních.

I. V „Českém Právu“ roč. XXI. čís. 10 upozornil pan e. ner. notář F. K o v á ř na zajímavé rozhodnutí nejvyššího správního soudu z 19. září 1939 č. 4153/38, týkající se zpoplatnění obyčejné tržové smlouvy, v níž bylo uvedeno, že kupující je povinen uzavřít sňatek s dcerou prodávajícího a že manželství toto nesmí být ani rozvedeno ani rozloučeno. Nejvyšší správní soud přiznal převodu tomuto poplatkovou výhodu podle § 1 zákona z 18. června 1901 č. 74 ř. z. a § 2 zákona ze 7. ledna 1920 č. 31 Sb. z. a n., a to s hlediska poplatkového právem, ježto šlo o převod „s rodičů na osoby, vstupující s jejich dětmi v manželství“, při němž se zákon nevyslovuje o formě, v jaké má být smlouva uzavřena, a nešlo tedy o smlouvu mezi snoubenci samými, v kterémžto případě by bylo k dosažení výhodné sazby nemovitostního poplatku zapotřebí, aby smlouva taková byla uzavřena jako smlouva svatební v technickém slova smyslu (§ 1217 obč. zák.) a tedy ve formě spisu notářského. S hlediska poplatkového nebylo zajisté třeba zabývat se otázkou, zda ona smlouva byla uzavřena platně podle práva občanského; v tomto směru jest ovšem plně souhlasiti s vývody notáře Kováře, k čemuž jen připomínám, že již jen při šetření pokynu, který dal vrchní zemský soud v Praze výnosem ze 14. května 1889 č. 13.488 (uveden v mém článku v „Českém Právu“ roč. XXI. str. 71) mohla být knihovní žádost podle takovéto listiny snadno zamítnuta. Tento nálezh nejvyššího správního soudu bude mít patrně značný význam i pro poplatkové řešení těch případů, kdy snoubenci sami uzavrou smlouvu o převodu nemovitosti sice bez zachování formy notářského spisu, ale pod podmínkou, že dojde k jejich sňatku, pro kteréžto případy stanovilo ministerstvo financí výnosem z 23. března 1936 čís. 58.462/35-V/16 použití výhodné sazby § 2, písm. a) zákona č. 31/1920 a § 2, písm. a) vlád. nař. č. 403/1920. Nejvyšší správní soud zastával ostatně ve své četné judikatuře, týkající se zpoplatnění takovýchto obyčejných smluv tržových mezi snoubenci uzavíraných, téměř vždy rigorosní stanovisko, nepřiznáváje takovému smlouvám, jež nebyly uzavřeny jako smlouva svatební ve formě notářského spisu, zmíněné poplatkové výhody, tak na př. v nálezech sb. Budw. č. 5880, 5248, 7645, 9792 a sb. Boh. 5205, a jen v jediném nálezu

(sb. Budw. č. 10.453) se od této konstantní přísné praxe odchýlil. Pokud mohu z článku notáře Kováře seznati, potvrdil nejvyšší správní soud opětně svůj přísný názor v této věci, a bude proto zajímavé sledovati další praxi poplatkových úřadů při zpoplatňování obyčejných tržových smluv, uzavíraných mezi snoubenci pod podmínkou, že uzavrou sňatek manželský.

II. Zdá se, že bude třeba věnovati opět zvýšenou pozornost smlouvám svatebním i po stránce soukromoprávní, neboť jak se podává z literatury i četné judikatury nejvyššího soudu, není kapitola o těchto smlouvách dosud uzavřena. Při stylisaci smlouvy svatební bude proto velmi záležeti na stylisaci příslušného úvodu, jímž se smlouva svatební obvykle začíná, a nebude proto na škodu, poohlédnouti se trochu po právní teorii i judikatuře, týkající se pojmu smluv svatebních.

V teorii se celkem shodně uznává, že definice, kterou podává náš občanský zákoník v § 1217 o smlouvě svatební, není přesná. Tento paragraf nazývá smlouvami svatebními „smlouvy, které se sjednávají vzhledem na manželský svazek o jmění a jejichž předmětem jest hlavně věno, obvěnění, jitřní dar, společenství statků, správa a požívání vlastního jmění, dědická posloupnost nebo doživotní požívání jmění, určeného pro případ smrti, a vdovský plat“. Není sporu o tom, že všechny ony druhy, typy smluv, jež jsou v tomto paragrafu vyjmenovány, se za smlouvy svatební považují. Teorie i praxe též uznává, že výpočet těchto smluvních typů není taksativní, nýbrž demonstrativní, opírajíc se správně o to slůvko „hlavně“ („vorzüglich“) a pak o smluvní volnost, která je manželským stranám co do uspořádání jejich vzájemných poměrů majetkových zákonem samým ponechána. Určité potíže budou se tedy podávati při výkladu oněch smluv, jež nedají se (případně ani per analogiam) subsumovati pod některý z oněch smluvních typů, vyjmenovaných v § 1217 obč. zák., které však uzavřeny byly se zřetelem na manželský svazek.

K r č m á ř (Rodinné právo, Všehrd, 1927, str. 42 a násl.) vykládá, že „bude smlouvy svatební vyměřiti jako smlouvy o majetku uzavřené mezi manžely, po případě osobami, které manžely státi se mají, nebo

jedním z nich a osobou třetí, jejichž účelem je buď sjednati manželskému společenství základ majetkový anebo opatřit manželce na případ smrti nebo konečně sjednotit, po případě spořádat roztržidění jmění manželů, při čemž připomíná k této definici, že smlouva o dar jitrní, jak je pojata do našeho systému občanského práva, se pod tuto definici ovšem nehodí. Výslovně pak uvádí, že vedle smluv v § 1217 obč. zák. demonstrative ve jmenovaných mohou býti smlouvami svatebními i smlouvy jiné, na př. smlouva, kterou se manželka zavazuje, že na svoje potřeby bude sama vynakládati, a podle okolností také smlouva, kterou manželka nebo někdo jiný manželu postupuje nemovitost za plat. Sedláček v Komentáři obč. zák. obč. díl V. str. 443 uvádí, že majetkové společenství manželů, jež objevuje se nejen po dobu trvání manželství, ale i pro případ zrušení svazku manželského, může býti upraveno smlouvami svatebními, „jimiž mají býti upraveny majetkové důsledky životního společenství manželů“, při čemž „stranám zůstaveno je na vůli, aby upravily rozsah majetku, pokud má býti dotčen manželským společenstvím a v jaké míře má býti dotčen“. Úprava majetková může se tedy týkati majetkoprávního poměru manželů po dobu trvání manželského společenství, ale též majetkoprávních důsledků zrušení životního společenství smrti nebo rozhodnutím soudním. Výslovně zdůrazňuje, že typy těchto smluv svatebních nejsou v občanském zákoníku omezeny, strany mají volnost určit obsah smlouvy takové, majice možnost dáti smlouvě obsah, který ve smluvních typech není vůbec obsažen, případně modifikovati i ony smluvní typy, jež jsou jinak občanským zákonem upraveny. Sedláček považuje — a jistě právem — za typ svatební smlouvy i smlouvu podle § 364 c) obč. zák. (o zákazu zcizení nebo zavazení nějaké věci nebo věcného práva, smlouvením mezi manželé) a též i úpravu majetkoprávního poměru při dobrovolném rozvodu, ač v praxi se shledáváme s názorem opačným (srov. na př. rozh. č. 1020 sb. Vážného). Účelem svatebních smluv je podle Sedláčka „opatření prostředků hmotných, aby manželství bylo hospodářsky zabezpečeno“; není tedy podle toho smlouvou svatební taková smlouva, k níž zavdal sňatek jen příležitost, ale která neobsahuje úpravu majetkových důsledků životního společenství manželů (jako na př. zřízení přínosu dceři, vybavy synovi, smluvní úprava alimentních nároků dětí proti rodičům). Dobré vodítko pro praxi může dáti i Šediva (Notářství podle práva rakouského str. 360 a násl.), který velmi výstižně uvádí, že „smlouvami svatebními jsou všechny smlouvy o majetku činěné, jicnž důvodem a jichž platnosti podmínkou jest sňatek manželský; zvláště pak jsou jimi smlouvy o věně, obvěně, jitrním daru, společenství jmění, o správě a požívání jmění vlastního, o smlouvě dědické, o doživotním požívání jmění pro případ smrti (smlouva advitalitní), o vdovském platu, o upravení majetkových poměrů manželů rozvedených“. Dvakrát pak chtěl bych podtrhnouti to, co Šediva říká dále (str. 362): „Teoreticky lze snad ji sestrojiti, ale v praxi sotva se naskytne smlouva za příčinou nebo za účelem jich

sňatku činěná, kterou by nebylo lze v některý z těchto typů zařadit.“ Tomuto vnitřně velmi výstižnému pojetí zdá se přibližovati do jisté míry samotné znění zákonného textu § 1217 obč. zák. („Ehepakte heissen diejenigen Verträge, welche in Absicht auf die eheliche Verbindung über das Vermögen geschlossen werden...“), jehož plné pochopení mohlo by v mnohých případech vésti k poznání, že jistě devadesát procent smluv, uzavíraných snoubenci (i za účasti třetích osob) před sňatkem, sleduje aspoň co do svého účelu konečného úpravu majetkovou matrimonii causa, a že tedy tendence, která se snaží okruh smluv svatebních restringovati, do značné míry podporována je oním zvláštním úsilím aplikační činnosti vykládati právní předpisy hodně, pokud se týká zbytečně komplikovaně. Tomuto stanovisku blíží se i názor, který vyslovil nejvyšší soudní dvůr ve Vídni (Wien) v judikátu č. 166 v odst. 4.: „Vychází-li však ať z jinakých ustanovení smlouvy či z jiných vedlejších okolností najevo, že pravý úmysl smluvních stran, uzavírajících některou ze smluv shora pod č. 1 až 3 uvedených,*) se neskl. upravení poměrů manželského majetkového práva, jest právní jednání co do náležitosti formy notářského spisu posuzovati podle jeho pravé povahy (§ 916 ob. z. obč.).“

Chceme-li stručně shrnouti, pak tedy za smlouvy svatební bude lze považovati nejenom ony typy smluvní, jak jsou příkladmo vyjmenovány v § 1217 obč. zák. (a jež jsou pak v následujících paragrafech blíže upraveny), ale i jiné smlouvy, pokud jsou uzavírány vzhledem na manželský svazek a při nichž onen převládající důvod k uzavření smlouvy, ona causa finalis, směřuje k uspořádání majetkoprávních poměrů manželů pro jejich životní společenství nebo i pro případ jeho rozvázání; pro zjištění této kauzy bude pak rozhodným právě to, co stranám tanulo při uzavírání smlouvy skutečně na mysli, tedy jejich úvahy hospodářské (na př. vůle snoubenců nese se k tomu, aby měli usedlost ve spoluvlastnictví a mohli tak oba svorně hospodařiti a živiti sebe a svoji rodinu).

Těmto zásadním hlediskům právní teorie hová i judikatura nejvyššího soudu, ač nelze si nepovšimnouti toho, že určité potíže v praxi může působiti právě výklad o tom, kdy je sledována smlouvou úprava majetkoprávních poměrů manželského společenství, případně čeho všeho má se úprava ta týkati. Tak v rozhodnutí z 29. dubna 1919 Rv I 212/19 sb. Vážného č. 156 vyslovil nejvyšší soud, že smlouvu, podle které

*) Odstavce č. 1—3 judikátu č. 166 zní:

1. Kupní a směnné smlouvy manželů s osobami třetími, směřující k nabytí spoluvlastnictví k věcem movitým nebo nemovitým, nelze o sobě považovati za smlouvy svatební.

2. Smlouvy o koupi a odevzdání, uzavřené mezi rodiči a dětmi a osobami s nimi v manželství vcházejícími, a toho druhu smlouvy snoubenců s jinými třetími osobami nelze považovati za smlouvy svatební již z té příčiny, že sňatek jest podnětem ke smlouvě nebo že platnost smlouvy je podmíněna uzavřením manželství.

3. Kupní nebo směnné smlouvy snoubenců mezi sebou nelze považovati za smlouvy svatební již z té příčiny, že sňatek jest podnětem ke smlouvě, nebo že platnost smlouvy je podmíněna uzavřením manželství.

jeden manžel má se státi za odstupné spoluvlastníkem nemovitosti, dosud výlučně druhému manželu patřící, dlužno považovati za smlouvu svatební. Při rozhodování zdůraznil nejvyšší soud tu okolnost, že stranám nešlo o kup, jímž se má dostati prodávajícímu zpravidla úplaty, odpovídající aspoň přibližně skutečné hodnotě, a že již při námluvách obě strany jednaly v ten smysl, že muž se stane polovičnickem, že by jinak manželka polovici nedala než vzhledem k sňatku a za tím účelem, aby hospodařili společně. Správně bylo poukázáno, že podle § 914 obč. zák. třeba přihlédnouti při výkladu smlouvy k pravému úmyslu stran. Jmění, jež oba manželé do manželství přinášeli, mělo se státi společným majetkem a měla býti takto spojenými prostředky utvořena oběma stranám společná majetková základna. Obdobně vyslovuje se i rozhodnutí č. 2608, 2196 a 11.462 sb. Vážného. V rozhodnutí č. 397 sb. Vážného pokládá se za svatební smlouvu, kterou snoubenec slíbil snoubence pro případ sňatku bezúplatně majetkový prospěch, a to z toho důvodu, že se jednalo zase o smlouvu, upravující majetkové poměry vzhledem k budoucímu manželství, ježž obdoby dlužno hledati v § 1230 a 1231 obč. zák. o obvěnění, od něhož se lišila tím, že nešlo o rozmnožení věna, které zřízeno nebylo. V řadě rozhodnutí jiných (rozh. sb. Vážného č. 1618, 5570, 9547 a 16.500) vyslovuje zase nejvyšší soud názor, že nejde o svatební smlouvu, převede-li manžel část nemovitosti na druhého bezvýhradně a navždy, tedy nikoliv jen pro dobu jejich manželského společenství, takže podle tohoto výkladu by bylo záhodno pojeti do smlouvy ujednání ohledně majetku pro případ rozvázání manželského společenství. Tento názor jest arci velmi přísný a zdá se přesahovati požadavky právní teorie, jak shora byla vyličena; vždyť v tom případě, neobsahuje-li smlouva nějakých ustanovení o tom, jak se mají uspořádati majetkověprávní poměry manželů v případě rozvázání jejich manželského společenství, budou míti v tomto případě platnost dispositivní ustanovení zákonná, obsažená v §§ 1260—1266 obč. zák. Bude proto leckdy záhodno při sepisování smluv svatebních strany upozorniti vhodným způsobem i na tyto důsledky. Pravím „vhodným způsobem“: neboť — jak velmi krásnými slovy vystihl Dr. Václav Š o b o d a v Českém Právu roč. XIII. str. 2 — „jest velmi těžko upozorňovati na potřebu úpravy majetkových poměrů již pro případ rozvodu, rozluky a podobně... a nelze hrubou rukou postaviti (sc. snoubence) před strohou a nevlídnou budoucnost možného rozvodu a rozluky a vyvolávati již v tomto okamžiku duchy, které přec snažíme se... zažehňavati“. Leč poučení i v tomto směru bude třeba zejména v těch případech, kdy notář pokládá za nutné zbaviti se případných pochybností o tom, je-li stranami skutečná smlouva svatební zamýšlena, a ovšem i v těch případech, kde by takové důsledky mohly nastati.

III. Z uvedeného jest patrné, že při sepisování smluv svatebních nutno si počínati obezřetně a že tedy právě v tomto odvětví kautelární jurisprudence může se co největší měrou prokázati důležitost orgánu, který je zákonem povolán k sepisování smluv mezi občany. Že náš stav počínal si v tomto oboru uspokojivě, došlo potvrzení i při redakčních pracích na osnově občanského zákona: z důvodové zprávy je patrné, že osnova setrvala v zásadě na dosavadní stylisaci pojmu smluv

svatebních, jak ji zná náš § 1217 obč. zák., a ač si byli redaktori osnovy vědomi určité nejasnosti této definice, nechtěli vázati kasuistickým řešením judikaturu a předbíhati oněm případům, jež v zákoně nedají se povšechně zachytiti a při kterých tedy bude záležeti na kautelární jurisprudenci, jejíž význam byl tím pozoruhodně zvýdžen.

Dr. OTAKAR HANNA, kand. notářství, Praha VII.:

Zdanění úsporných vkladů.

Zavedení dalekosáhlé daňové amnestie, která byla s mnoha stran uvítána radostně jako poslední možnost uvésti majetkové poměry plně a beztrestně na oči finanční správy a zabezpečiti si tím plně možnost rychlé změny součástí jmění, na př. stavebními investicemi, bez obavy před bdělým zrakem daňového a poplatkového fisku, vyvolala s druhé strany ve veřejnosti značné obavy o budoucím vývoji naší finanční politiky. Zejména dvojí verze se v ústech publika hojně diskutovaly: dávka z majetku a zrušení anonymitý vkladů.

Nejnovější finanční opatření naší vlády a přesvědčivé výroky známých kapacit našeho finančního světa v rozhlase utvrdily nás v názoru o bezpodstatnosti těchto obav. Na místo čehokoli jiného přišlo řešení nejméně bolestivé, jednoduché a spravedlivé, vládním nařízením z 9. listopadu 1939 č. 281 Sb. z. a n., uveřejněným dne 27. listopadu 1939, s účinností od 1. ledna 1940, jímž se zavádí:

1. osvobození úroků úsporných vkladů (t. j. na vkladní, spořitelní knížky, vkladní listy a z pokladničních poukázek, vydaných peněžními ústavy a Národní bankou) od daně důchodové a příspěvku k ní,
2. zavedení pramenové daně srážkové lineárně ve výši 5% úroků, vybírané a odváděné současně se srážkovou daní rentovou. Tato daň se nazývá „daň z úroků z úsporných vkladů“.

V časovém rozvrhu se tyto příjmy úrokové, percipované během roku 1939, osvobozující od obou druhů daní a teprve úroky z doby po 1. lednu 1940 (tedy teprve úroky pololetní, připisované 1. 7. 1940, čtvrtletní, připisované 1. 4. 1940, měsíční, připisované 1. 2. 1940 atd.) podléhají srážkové dani atd.

Jaká je však nyní souvislost mezi touto novou daňovou úpravou a dříve zavedenou amnestií daňovou? Obě jsou v úzkém spojení potud, že amnestie byla právě předpokladem a podmínkou tohoto řešení.

Tím, že odpadá povinnost přiznávatí úroky budoucně v přiznáních k dani důchodové, není již řečeno, že by úspornými vklady mohlo býti libovolně disponováno k jakýmkoli účelům, na př. k investicím stavebním, aniž by finanční erár pátral po původu takového jmění a dřívějším zdanění, jeho nabytí nebo důchodu z něj. Tomu bylo lze zabrániti jediné použitím amnestie a zaplacením poenale poměrně mírného, t. j. daní z důchodu kapitálového, docíleného v roce 1938. Teprve tím si majitel úsporných vkladů nebo hotovosti z úsporných vkladů vzniklé zabezpečí beztrestnost dřívějšího zatajení majetku a důchodu z něj a škrtnutí největší části zkrácených tím daní a ev. i jiných veřejných dávek.

Jedinou nejasnost spatřoval bych však ve stručném znění nového vládního nařízení, které by si zasloužilo